

ВИСТАВОЧНА ХУДОЖНЯ ПАНОРАМА 2018 РОКУ

(оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та
неопублікованими документами)

Сучасному мистецтву важко дати однозначну оцінку. «У музеях тісно, а в галереях нецікаво. Художник сьогодні – це той, хто виходить за межі власної майстерні», – саме так радикально оцінюють стан образотворчого мистецтва деякі критики [1].

Водночас, сучасне українське образотворче мистецтво – це важлива складова культури нашої держави, що сприяє примноженню духовних цінностей, формуванню світогляду особистості та консолідації суспільства.

Полотна українських художників є справжньою окрасою не лише нашої країни, а й усього світу. Багата мозаїка творів українських митців створює потужний пласт світової культури. Дбайливо зберігаючи традиції національної художньої школи і розвиваючи сучасне мистецтво, митці утверджують вічні загальнолюдські цінності, приносять людям радість від спілкування з прекрасним, виховують високі ідеали благородства, добра і краси [2].

Такі прямо протилежні оцінки закономірні. Вони свідчать лише про нову актуалізацію старих дискусій між тими, хто виступає за класично-традиційний тип мистецтва, й тими, хто бачить його шлях у призмі авангардних експериментів.

Що ж до розвитку самого образотворчого мистецтва України, то у 2018 році воно демонструвало доволі різні тенденції: від того ж таки авангарду до класики. І об'єктивним показником його розвитку стали художні виставки, де саме й було представлено широкий зріз сучасного українського мистецтва.

Закономірно, що у центрі уваги як мистецтвознавців, так і відвідувачів були великі міжнародні та всеукраїнські виставки. Вони дали багатий матеріал для мистецтвознавчих досліджень, окреслювали загальні тенденції розвитку української графіки, скульптури, живопису, текстилю тощо. Експозиції також давали уявлення про регіональні особливості українських мистецьких шкіл.

Однією з найбільш авторитетних та показових виставок є Всеукраїнська художня виставка «Мальовнича Україна». Це – один із наймасштабніших мистецьких проєктів, які проводяться під патронатом Міністерства культури разом з Національною спілкою художників України починаючи з 1990 року.

При цьому «Мальовничу Україну» щоразу приймають кращі виставкові зали обласних центрів і великих міст. 2018 року така честь випала Маріуполю.

«Маріуполь, який організував і проводить у себе всеукраїнську виставку, свого часу став і залишається форпостом української державності, – зазначив на відкритті заходу заступник міністра культури України Юрій Рибачук. – Місто відстояло право жити і творити за законами своєї країни, займатися творчістю, підтримувати культурні зв'язки і з усіма регіонами України, і з усім прогресивним світом».

У Художньому музеї ім. А.І. Куїнджі експонувалися 85 живописних та графічних творів митців з різних міст України. Це представники відомих українських мистецьких шкіл, художники, які активно працюють у різних жанрах, беруть участь у пленерах, які збагатили палітру новими фарбами. Серед них – С. Триколенко (Київ), А. Башликова (Харків), А. Вирста (Львів), Г. Шевцова (Дніпро), П. Поповський (Одеса), А. Фурлет (Буча), А. Лавренко (Полтава), Ю. Зорко (Донецьк) та ін. Гарну нагоду вкотре показати свої твори на тлі всеукраїнської презентації мали й художники з Маріуполя. В експозиційних залах можна було побачити як твори зрілих митців, так і картини молодих авторів, які все гучніше заявляють про себе на різних мистецьких заходах.

Твори учасників виставки представили зріз тематико-філософських та формотворчих пошуків українських митців, які охопили широкий діапазон – від реалістичної творчості до різноманітних виявів авангардного мистецтва.

Втім, окремим молодим художникам велика виставка у Маріуполі видалася дещо традиційною та консервативною.

«З точки зору молодих художників, в загальнодержавних масштабах проведення виставки такого високого рівня недостатньо представлено сучасне мистецтво, – поділилася думкою маріупольська художниця А. Торкаєнко. – Хотілося б більше європейського напрямку, там багато художніх шкіл, досягнення і спадщину яких нам не гріх перейняти, щоб не тільки реалізм був присутній в галереях і музеях, а й власні інтерпретації, чуттєвий погляд майстра нового покоління – сміливий, амбітний, можливо, несподіваний, романтичний, іноді вразливий» [3, 4].

Численні великі виставки вже традиційно проводилися у столиці. А одним з найбільш авторитетних мистецьких майданчиків залишався Центральний будинок художника України. Загальна виставкова площа залів ЦБХ сягає 800 кв. м, що дає змогу проводити великі всеукраїнські огляди або презентувати персональні виставки двох-трьох авторів [5].

Тут, зокрема, експонувалася виставка до 80-річчя Національної спілки художників, де було представлено твори українських митців – понад 600 у семи залах. Це були роботи з мистецьких скарбниць і щойно створені живопис, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво з усіх регіонів України. На відкриття завітали майже 400 відвідувачів [6].

Масштабність виставкового проекту спокушувала піти перевіреним шляхом і значну частину експозиції сформувати з творів із фондів НСХУ,

мистецька якість яких незаперечна. Але, зважаючи на численність запропонованих виставковому комітету творів з усіх куточків України, здалося доречним поєднати ретроспективний блок з сучасними здобутками наших художників. Значне місце в експозиції посіли роботи Харківської та Одеської організацій, які 2018-го року також святкували 80-річні ювілеї. «Наші художники – великі патріоти України. Вони постійно заглиблюються у теми історії Вітчизни, повертають із забуття імені відомих українців, їх хвилюють проблеми анексії Криму та війни на Донбасі. Українські митці активно спілкуються з художниками інших країн, беруть активну участь у пленерах, симпозіумах, конференціях, перемагають на престижних міжнародних конкурсах та фестивалях, у такий спосіб пропагуючи українське образотворче мистецтво у світі», – зазначив на відкритті заходу голова НСХУ Володимир Чепелик [7].

До експозиції ввійшли і роботи українських класиків – Т. Яблонської, В. Ковтуна, В. Касіяна, М. Дерегуса, М. Глуценка, В. Цветкової, С. Шишка, В. Зарецького й М. Приймаченко. Можна було побачити й твори нинішніх класиків: О. Дубовика, А. Криволапа і Т. Сільваші. Власне, організатори виставки тяжіли до сталого реалізму, тож, як зазначали мистецтвознавці, це «тішило око консервативного глядача». Скульптор А. Забой зобразив «Пієту ХХ століття». Це символічний крик з розірваного нутра – сидяча фігура у вигляді стільця. Бронзовий бюст від О. Сухоліта і скульптура І. Гречаника «Ікар», просторова композиція з граніту і латуні «Пігмаліон» М. Перепелиці та метал, кістка, кристали і внутрішнє підсвічування в апокаліптичній «Чумі» О. Микитеня. Окремі художники акцентували картини обрамленням, наприклад, у вигляді селянського вікна. Було представлено й інсталяцію-живопис на полотні в рамі зі справжніми яйцями, ножем і ложкою. Найбільша за розмірами робота на виставці – «Українська молитва» (2018) Д. Коваліва. А. Горбенко з Одеси представив ностальгійну «Кримську архітектуру», написану 2017 року. Також відвідувачі побачили ліногравюри, пастель, гуаш, гравюри, папір, туш, поліхромне дерево, акварелі тощо. Але були й твори, в яких експериментували із матеріалами. У С. Боровського в натюрморті використано сталь, гарячу емаль, шкіру, дерево. Теплі й людяні роботи можна було побачити в залах декоративно-прикладного мистецтва, багато витинанок і батиків. Зупиняла робота Т. Пранчук «Райдужні змійки» – неперевантажена абстрактна вишивка на льоні. Коментуючи особливості виставки, у пресі зазначали, що і пересічний глядач, і шанувальник новітніх художніх практик знайшли тут цікаве серед нових імен і серед робіт митців, що вже прославили Україну [6].

Можна було полемізувати стосовно мистецького наповнення ювілейної виставки, кількості представлених на ній популярних нині авторів тощо. Але загальний виставковий ряд виглядав привабливо і професійно. Характерне для таких масштабних оглядів широке географічне представлення і, як наслідок, акцентування своєрідних рис регіональних мистецьких шкіл тут була очевидна

і важлива. Унікальність таких виставок у максимально можливій демонстрації різнобарвних художніх творів, професійно зібраних в єдиній експозиції [7].

У Центральному будинку художника демонструвалася й II Всеукраїнська виставка жіночого портрета. В експозиції було представлено величезну і дуже цікаву добірку – з понад 100 робіт більшість склали виключно жіночі портрети. Обмежень за віком, статтю та ступенем споріднення між художниками та їхніми «натурами» організатори не висували. Як і будь-яких формальних стилістичних обмежень.

Найстаріші портрети датовано 1960-ми роками, а найновіші ще пахли фарбою. Зробивши коло залами, можна було отримати уявлення про еволюцію жіночого портрета від «суворого реалізму» до псевдонародницького орнаменталізму останніх років. Серед експонованих робіт майже не було офіційних, парадних портретів. Натомість дуже багато з любов'ю виконаних в олійній техніці «камерних», інтимних, «на добру згадку», портретів дочок (онучок), коханих, дружин, шанованих приятельок і найкращих подруг. Образи найважливіших у власному житті жінок сучасні художники України найчастіше відтворювали у імпресіоністичній манері. Як Олександр Мурашко, чи, радше, подібно до «пізньої» Тетяни Яблонської.

Втім, були й дуже формалізовані, «вторинні», у яких майже не відчувалося емоцій самих авторів, портрети. Вони містили явний «реверанс» сучасного офіціозу, навіть якщо намагалися бути схожими на стилізацію портретів козацької старшини чи наслідували живопис Федора Кричевського. Героїні цих творів різних авторів, що походили з різних куточків України, завмерли у подібних позах – одягнені у схожі «народні» строї. «Всі у штанях, скроєних однаково», – написав би про цих панянок іронічний поет. На щастя, – наголошувалося у пресі, – не тільки якісно, але й кількісно, новітніх Наталок-Полтавок витісняли найрізноманітніші портрети наших сучасниць, створені під впливом навіть не Яблонської та Мурашка – західного живопису. Було навіть виконане у «південноафриканському» яскравому стилі зображення красуні-мулатки («Портрет іспанки» О. Карпенко). Або ж «салонний» (але від того нічим не гірший за інші) «Портрет леді Джейн із собакою Веласкеса» О. Тітова та ін. [9].

Ще один резонансний захід у Центральному будинку художника – Ukrainian Art Week (Український Тиждень Мистецтв) разом з XVI Міжнародною виставкою сучасного мистецтва. Тут було представлено твори художників, скульпторів, графіків, дизайнерів, майстрів декоративно-прикладного мистецтва і народної творчості з різних регіонів України. У заході взяли участь як зрілі митці, так і студенти та випускники мистецьких закладів. Тема виставки – «Топологія сучасного мистецтва». Глядач разом з учасниками досліджував різноманітне сучасне мистецтво, споглядаючи взаємодію і входив у певний контекст учасника. Український Тиждень Мистецтв також включав майстер-класи із живопису та українського традиційного лялькарства, творчі зустрічі. В рамках Тижня провели й художній флеш-моб – всі охочі мали змогу

прийти до Центрального будинку художника і за кілька годин створити живописне полотно. Найкращі роботи долучили до виставки [9].

Монументальні картини із захисниками Крут і воїнами УПА, портрети Михайла Грушевського, Павла Скоропадського та Василя Стуса – все це можна було побачити на VIII Всеукраїнській бієнале мистецтва історичного жанру «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників». 30 років тому таку подію годі було уявити. Захід присвятили 100-річчю проголошення незалежності Української Народної Республіки. В експозиції було представлено близько 300 робіт майже 200 авторів з усіх куточків України. Традиційно куратором виставки став художник Олександр Мельник. Бієнале теж проходило у виставкових залах Центрального будинку художника.

«У Національному художньому музеї за радянських часів, – зазначав Олександр Мельник, – бачив картину, на якій куркулі з обрізами, такі страшні карикатурні образи, вже вбили одного чоловіка з продзагону, а його товариш, ще живий, захищає мішки на возі. Злодія, який обібрав людей, зобразили героєм. І це мій дід, якого зробили нічим, такий злодій? Це було особистою причиною, чому зайнявся цим проектом. А друга – що всю нашу історію перекручували. Я хотів, щоб художники показали її правдиво».

На виставці були роботи як знаних авторів, так і студентів. До речі, Олександр Мельник, який постійно шукає підтримки для проекту, знайшов можливість допомогти молодим митцям. Один з бізнесменів виділив 30 тисяч гривень на стипендії десятком студентам, які створять роботи на історичні сюжети.

Крім зображення подій далекого минулого, учасники бієнале рефлектували на тему війни, що точиться в Україні зараз. За словами Олександра Мельника, митці самі творять і відтворюють нашу історію. Наприклад, Марина Соченко, яка раніше намалювала понад 60 портретів учасників Євромайдану, кілька тижнів пропрацювала на сході і зробила серію портретів бійців.

2018 року виставка могла бути ще більш розмаїтою. Річ у тім, що деяким митцям, чії роботи відібрали на бієнале, забракло коштів на доставлення полотен. Усі роки виставка проводиться виключно на ентузіазмі самих художників. Та, попри фінансові проблеми, учасники бієнале вже на її відкритті обговорювали, чому присвятити наступну виставку. А у пресі наголошували, що VIII Всеукраїнська бієнале «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників» не просто зробила внесок у сучасне образотворче мистецтво, а й допомагала врятувати історичну пам'ять [10].

Трієнале графіки Національна спілка художників України започаткувала ще 1997 року. А з 2002 року (раз на два роки) відбувається ще й виставка-конкурс ім. Г. Якутовича. 2018 року у часі «зустрілися» обидві акції. Тож найкращі твори, подані авторами на обидва конкурси, було вирішено об'єднати в межах Всеукраїнської виставки «Графіка – 2018» у Центральному будинку художника. Дирекція виставок НСХУ вкотре сміливо об'єднала у спільному проекті традиціоналістів та новаторів: доробок «зірок» українського

контемпорарі арту (А. Миронової, В. Сидоренка та ін.) співіснували з творами живих класиків вітчизняної графіки. Разом ці різні полюси візуального мистецтва відтворювали досить об'єктивну картину сучасного стану української графіки. Експозицію сформували аркуші відомих авторів: Ю. Гончаренка, В. Іванова-Ахметова, К. Корнійчук, М. Кочубея, А. Левицького, В. Мітченка, Ю. Рубашова, О. Стратійчук, В. Сидоренка, В. Чебаніка, А. Чебікіна та роботи молодих художників, які, втім, демонстрували високий професійний та творчий рівень. У пресі зазначали, що експозицію такого рівня нечасто можна побачити у Києві. «Перехідних» робіт серед кількох сотень зразків «книжкової графіки, естампів, оригінальної графіки та акварелей» взагалі не було.

Найцікавіше в масштабних «колективках» – можливість за великою кількістю творів, що прибули до Києва з усієї України, розгледіти тенденції, яким свідомо або ж інтуїтивно наслідують митці. Художню моду на сьогодні в Україні формує не державне замовлення, а сам арт-ринок. Тож, судячи з «Графіки – 2018», «королевою попиту» на ньому залишається книжкова графіка. Досить багато в експозиції було і традиційних естампів, гравюр, пейзажів аквареллю тощо. Хороших «інтер'єрних» робіт. Їхня ціна доступна навіть зубожілому українському «середньому класу». Незвичним же здалося прагнення цілої низки авторів створювати «арбрют», «наївне» мистецтво. Хто знає? – наголошували у пресі. – А раптом просто на наших очах з любові до народних, аматорських картинок народжується новий український авангард? Як це сталося на початку ХХ століття. Друга цікава тенденція – схожість цілої низки книжкових ілюстрацій різних авторів із вуличними графіті. Нині мода на муралізм захлеснула всю країну, буквально, в останні, вже післямайданні роки. Прикладом для наслідування юних колег стали, зокрема, мурали стріт-арт дуету «Інтересні казки». Тож не дарма нові твори «казкарів» Володимира Манжоса та Олексія Бордусова в останні роки простіше побачити за кордоном, ніж в самій Україні. Мистецтво не знає кордонів. Сьогодні робити арт і при цьому бути патріотом України можна в будь-якій точці земної кулі. Сучасна, «деполітизована» українська графіка розмовляє однією мовою з усім світом [11].

За традицією у Центральному Будинку художника демонструється й одна з наймасштабніших виставкових подій – Всеукраїнська Різдвяна виставка. Живопис, графіка, скульптура, твори декоративно-прикладного цеху – все різноманіття «образотворчого мистецтва», зазвичай, ледве вміщує третій поверх славетного Будинку на Львівській площі у Києві. А 2018 року тут було представлено понад 400 робіт художників із різних куточків України.

«Всього подали заявки понад три тис. художників, – зазначив директор Дирекції виставок Національної спілки художників України Ігор Волощук, – але ми відбирали кращих із найкращих. До нас потрапляють за якістю, а не «по зв'язках» (роботи не тільки членів Спілки)».

У пресі зазначали, що виставка цікава, передусім, як найпоказовіші «оглядини» вітчизняного фін-арту. «До речі, будь-який великий виставковий проект у Будинку художника – це, насамперед, найвеличніший «ярмарок»

салонного (у доброму сенсі) інтер'єрного живопису та скульптури. Тут можна побачити картини й інші твори, здатні прикрасити життя. Втім, очікувати від «Салонів» помітних творчих відкриттів, вочевидь, не варто. Натомість, завдяки таким підсумковим всеукраїнським художнім зборам, отримуєш якнайповніше уявлення про «середній рівень» сучасного мистецтва по країні. А ще – про сьогоденну кон'юнктуру. Тобто, про те, що саме, на думку як самих художників, так і Дирекції виставок НСХУ, найкраще зараз продається».

Зимовий класичний, або ж імпресіоністичний, пейзаж, зі снігами, у яких зображається синє-синє небо, – ось який жанр, як видається, має попит у вітчизняних покупців сьогодні. До нього найчастіше звертаються художники. А ось жодної ознаки політики на виставці у 2018 році взагалі не було (а ще в 2013–2014 рр. сюжетних картин про АТО чи про Майдан, та навіть плакатів, на Різдво у Будинку художника вистачало). Отже, на думку журналістів, «ринок», а разом із ним добре написаний реалістичний аполітичний пейзаж, на якому «відпочиває око», переміг будь-яке інше соціальне замовлення, будь-яку ідеологію.

2018 року на Різдвяній виставці помітно поменшало і «солоденьких» картин – «поштових листівок» із янголами, котиками, новорічними ялинками та іншим. Та це, напевно – заслуга ще й відбіркової комісії Дирекції виставок НСХУ. Натомість, вистачало типових сільських краєвидів: гуси, коні, кози стали «героями» багатьох живописних творів. Романтики додавали карпатські гори – ще один одвічний ТОП вітчизняного живопису.

З організацією Різдвяної виставки допоміг Департамент культури Київської міської державної адміністрації. Мистецька акція увійшла до офіційної програми святкових заходів КМДА. Завдяки міському фінансуванню згодом випустять альбом-каталог з творами експозиції.

«Загалом же Будинок художника, – наголошує директор Дирекції виставок Національної спілки художників України І. Волощук, – виживає своїми силами і за мізерні кошти. Але – тримається! Ми раді, що маємо змогу „нести культуру в маси”» [12].

Окрім великих експозицій у Центральному будинку художника демонструвалися й численні персональні виставки. Найбільш помітні серед них – ретроспективний показ акварелі одесита Василя Понікарова, ювілейна експозиція Олександра Чередниченка (Суми), проекти львів'янина Володимира Немири, киянина Андрія Ревенка, киянок Вікторії Дромарецької, Катерини П'ятакової та ін. Прогнозованим успіхом завершилася квітнева виставка Владислава Шерешевського «Свіжи на». Харизма автора, нова насичена експозиція зумовили невинний глядацький потік і резонанс у мистецькому середовищі.

Успіх будь-якого виставкового проекту пов'язаний з очевидними речами: мистецьки якісною експозицією, кількістю глядачів та ЗМІ, що збільшує популярність авторів, та комерційними здобутками учасників виставки. Пафосні виступи кураторів і спеціалістів також важливі, але це складова актуальності заходу.

У контексті сказаного впадав у вічі дисбаланс між відвідуваністю великих всеукраїнських проектів і персональними презентаціями, щоправда, за винятком проекту В. Шерешевського «Свіжи на». Це стосувалося й майже усіх київських галерей та виставкових центрів, окрім тих, що розташовані на Андріївському узвозі. Як правило, персональні огляди є популярними протягом кількох днів. Натомість зали на всеукраїнських акціях заповнені шанувальниками мистецтва упродовж усього строку проведення заходу.

Окрім досить потужних рекламних зусиль Дирекції, запорукою глядацького успіху є масштабність експозиції і діапазон імен від знакових до цікавих дебютантів. Також ці виставки складаються з професійних, ретельно відібраних творів із широкою географією і мистецьким розмаїттям. Вимоги до експонатів часто призводять до емоційних непорозумінь із деякими авторами, але це необхідний елемент з реанімації нашої виставкової політики. Також більшість авторів персональних виставок майже не розуміє рекламно-організаційні засади у реалізації індивідуального проекту. Пасивність художників до залучення кураторського супроводу власної виставки, надія лише на рекламні рухи Дирекції зменшують резонанс від доволі цікавих індивідуальних експозицій. Часто лише сталий імідж ЦБХ як виставкового центру допомагає цим виставкам «вижити» у насиченому мистецькому просторі Києва [5].

Міжнародний проект-дослідження «Революціонуймо» проходив у Мистецькому арсеналі. Понад 30 сучасних митців та мистецьких груп з 15 країн мовою інсталяції, живопису, мультимедій, відео та фото говорили про події революцій. Генеральний директор Мистецького арсеналу О. Островська-Люта наголосила, що «виставка «Революціонуймо» – це спроба поставити український досвід протесту, революції, у світовий контекст. Подивитися, що ми можемо розповісти світові і де в світі можемо побачити спорідненість. П'ять років – це достатній відрізок часу, щоб почати осмислювати наш Майдан не лише з точки зору української історії, але і в широкому світовому вимірі». На виставці також було представлено артефакти з фондів Національного музею Революції Гідності. Виставка розповідала про вже знайомі й відомі речі новою мовою. Передусім художньою мовою, мовою метафоричною, глибоко персональною, з відтінком надії, страху, болю, подеколи мовою відстороненого спостерігача, який також пережив ейфорію, втрату, розчарування. У просторі виставки наскрізно звучали питання ролі мистецтва за часів революції та бурхливих соціальних зрушень. Що робили митці на Майдані, як впливали події на їхню художню практику, та, зрештою, чи може мистецтво запропонувати нам альтернативну оптику – критичну чи розрадну?

Міністр культури України Євген Нищук, відкриваючи виставку у Мистецькому арсеналі, сказав: «Цей виставковий проект – певна трансформація, осмислення тих подій Майдану, які дуже близькі для серця кожного українця. В сучасному вимірі, через уяву та бачення митців, адже всі події на Майдані постійно супроводжувалися яскравими мистецькими проявами та мистецькими креативними ідеями. Особливістю цієї виставки є те,

що вона розповідає та відтворює не лише події Революції Гідності, тут присутнє чутливе порівняння і натяк на подібні події, які відбулися у світі. І дуже цікаво подивитися, що мотивувало людей в тій чи іншій країні до того, щоб вийти на протести. Під час подій Майдану я не встигав задумуватись – ми просто діяли, адже потрібно було вирішувати конкретні речі – вистояти, протистояти, зігритися. Зараз, коли пройшло п'ять років, дуже важливо розуміти, що Революція Гідності це знакова, непересічна подія. В одній із центральних європейських країн мільйони людей вийшли на захист своєї гідності, а Герої Небесної Сотні віддали свої життя, відстоюючи людські цінності. І осмислення цих історичних процесів – і є мета виставки».

А Генеральний директор Національного музею Революції Гідності Ігор Пошивайло зазначив, що «ця виставка представляє сучасне мистецтво, мистецтво, яке потребує інтерпретацій. Але краще споглядати, ніж говорити. Однак говорячи більше про мистецтво, знаємо, що для більшості митців їхня протестна творчість була формою участі у Майдані, особистим виявом їхнього індивідуального спротиву. Відомо, що митці постають авангардом соціальних рухів, вони формували ідентичність самого Майдану і комунікували цю ідентичність назовні. І те, що творилося на Майдані з такою любов'ю і натхненням, сьогодні представлено частково в Арсеналі, але вже у ширшому світовому контексті».

Над виставкою понад півтора року працювали куратори Катерина Філюк (Україна) та Натанія ван Дайк (Нідерланди). Захід значний мав попит та увагу киян та гостей столиці. Тільки за перші дні роботи виставку побачило понад 2000 відвідувачів [13, 14].

Проведення цієї доволі експериментальної виставки було важливим для «Мистецького арсеналу», бо мистецтвознавці відзначали певну тенденцію до консервативності у політиці цього арт-центру. «Роблячи ставку на масштабні історичні та культурологічні блокбастери, а також посмертні ретроспективи, Арсенал, здається, уникає зіткнення із живими митцями. Не початківцями і не класиками, а тими, хто перебуває в zenіті кар'єри. Досвід подібної співпраці був доволі травматичним для комплексу в минулому. Відсутність такого унікального виставкового майданчика як Арсенал на мапі актуального мистецтва – велика втрата для середовища. Сподіваюся, 2018 року це був просто випадковий збіг обставин», – наголошувала мистецтвознавець Аліса Ложкіна [15].

В Українському домі представляли мистецькі твори, які були створені під час Революції Гідності. Центральне місце експозиції займали мальовані каски: різнопланові за стилем та технікою виконання. Цей творчий рух започаткував боєць «Самооборони» Юрій із псевдо «Пікассо», а потім ідею підхопили і продовжили професійні художники, студенти. Під час Революції Гідності творчість і мистецтво йшли поруч із реальною боротьбою на барикадах, тож і виставка показувала цей міцний зв'язок: вишукано розписані каски розташовані поруч із щитами, які оберігали майданівців під час протистоянь. Особливу увагу відвідувачів привертала великі шахи, а фігури

символічно відповідали сторонам протистоянь: білі – Майдан, чорні – сили тодішнього президента Януковича. Мистецькі артефакти вижили стараннями групи ентузіастів із «Артіль Майдан», зокрема, художниці Тетяни Чепрасової, яка збрала та зберегла цю колекцію і роботи якої також були тут представлені [16].

Із 24 лютого по травень 2018-го проходила виставка номінантів Премії PinchukArtCentre 2018. Це виставка 20 номінантів п'ятого конкурсу на здобуття Премії PinchukArtCentre 2018 – загальнонаціональної премії, що присуджується українським художникам у віці до 35 років. Відбірна комісія склала шорт-лист із понад 650 заявок, отриманих від молодих українських художників із усіх регіонів України та інших країн світу. Кожну роботу було спеціально створено для цієї виставки і, таким чином, сформовано експозицію з 20 індивідуальних просторів, які представляли самостійне художнє висловлення. Лауреатів Премії PinchukArtCentre оголосили на церемонії нагородження в квітні 2018-го. Володарем головної премії стала Анна Звягінцева. Вона отримала винагороду 250 000 грн, а також місячну резиденцію у майстерні визнаного художника. Крім того, Анна Звягінцева автоматично увійшла до списку номінантів на здобуття Future Generation Art Prize 2019, всесвітньої премії у галузі сучасного мистецтва. Першу спеціальну премію отримав Микола Карабінович. Група художників – Ярема Малащук та Роман Хімей – здобула другу спеціальну премію. Крім суми 60 000 грн, PinchukArtCentre також запропонує місячну міжнародну резиденцію для кожного з лауреатів [17].

За 30 років у Київ повернувся фестиваль скульптур. Перший і останній подібний захід було проведено ще 1988 року. Місце проведення симпозіуму залишилося незмінним: як і 30 років тому, захід відбувався на території Національного комплексу «Експоцентр України». Для того часу знаковою особливістю стала свобода вираження думок без ідеологічних вказівок з боку влади. Нинішній симпозіум не закладав в концепцію поняття «спорідненості людських культур». Фестиваль було присвячено О. Архипенку. Його унікальна творчість гідно займає одне з перших місць у історії кубізму в скульптурі.

«Проведення скульптурного симпозіуму – це позачасова подія. Скульптори створюють в камені образи, стають документалістами свого часу, передаючи смисли, що залишаються жити століттями... Я вірю – країна, що народила Архипенку, здатна дати світові ще більше», – наголосив український меценат й засновник симпозіуму А. Адамовський. Учасниками симпозіуму стали шість скульпторів із України, Канади, Німеччини, Іспанії: Владислав Волосенко, Амансіо Гонзалес, Петро Гронський, Джо Клей, Володимир Кочмар, Василь Татарський.

«Сучасна творчість, експериментуючи з формотворними й смисловими структурами, не повинна втрачати контакт із цілісним досвідом усієї історії культури й авангарду, як однієї з найяскравіших сторінок української культури зокрема. Тому проведення симпозіумів є важливою складовою розвитку культурного шару суспільства. Навіть виїжджаючи на такі заходи в інші країни, художники створюють роботи, які є рефлексіями на те, що їх оточує в момент

роботи, набуваючи етнічного характеру», – зазначила Дарина Момот, куратор проекту [18].

У Національному інформаційному агентстві «Укрінформ» відбувся показ виставки «Мистецтво з-за ґрат», де було представлено малюнки незаконно затриманого у РФ і засудженого до 12 років ув'язнення власкора Укрінформу Романа Суценка. У відкритті виставки взяли участь перший заступник голови ВРУ І. Геращенко. Загалом за два роки перебування у московському СІЗО від журналіста Укрінформу надійшло понад двадцять малюнків [19].

Продовжували у минулому році свій діалог із сучасним мистецтвом і столичні музеї.

Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності, Український інститут національної пам'яті та ТЦ GLOBUS представляли мистецький проект Івана Пішти «Спогади на полотні». Ретроспективна серія картин – наново пережиті особисті враження і досвід митця. Для учасників Революції Гідності виставка стала нагодою зануритись у свої спогади, у картинах автора побачити власні пережиті історії. Ті ж, хто про Майдан знає з чужих вуст, мали змогу відчутти настрій, з яким українці виборювали власне майбутнє. Першу картину з циклу художник намалював у червні 2014 року, а останні роботи створив у 2018. Хоча й сьогодні художник не вважає проект завершеним. Взагалі, Іван Пішта – професійний художник із активною громадянською позицією. Від початку Майдану займається волонтерською діяльністю. Більшість коштів, отриманих від продажу картин, ідуть на підтримку війська та на допомогу хворим дітям [20].

У Національному музеї «Київська картинна галерея» експонувалися два десятки робіт Влади Ралко. Персональна виставка з назвою «Резерв» – це великоформатні картини (олія на полотні), намальовані у Каневі у 2017-му. Фарбами й образами художниця передає своє сприйняття дійсності, даючи підказки глядачам назвами. Різні кольори, акценти, десь ринг, десь горизонт. Але всюди – узагальнення, без чітких вимальювань індивідуальних рис. Цей проект – нова віха у творчості В. Ралко, що знаменує певний етап у нескінченному процесі осмислення навколишнього життя і матеріалізації через образні засоби роздумів мисткині над подіями останніх років та їх відображенням у поведінці людей. Виставку було реалізовано за ініціативи київської арт-менеджерки І. Юферової [21].

Національний художній музей України та Харківська муніципальна галерея представляли спільний проект «Місто ХА», що досліджував авангардну лінію в мистецтві Харкова останніх 100 років. Проект об'єднував фотографів і живописців, графіків і авторів об'єктів, традиційні техніки і нові медіа. Головні герої виставки: Держпром, художники-авангардисти початку ХХ століття (Василь Єрмілов, Борис Косарев, Марія Синякова), представники нонконформізму (Ваґріч Бахчанян), Харківська школа фотографії (Борис Михайлов, Євген Павлов, Сергій Братков), «спадкоємці авангарду» (Віталій Куликов, Павло Маков) і діячі актуального мистецтва Харкова (Артем

Волокітін, Гамлет Зіньківський, Роман Мінін, Аліна Клейтман, Іван Світличний, Віталій Кохан). Куратори Сергій Братков та Тетяна Тумасян використовували термін авангард у найширшому розумінні, не локалізуючи його в рамках історичного авангарду початку ХХ століття. У фокус їхньої уваги потрапило експериментальне мистецтво, яке виходить за рамки класичної естетики і використовує оригінальні, новаторські засоби вираження. Тож «Місто ХА» – це особистісний погляд кураторів на зріз культури міста, що відображає ключові елементи в мистецтві Харкова. Такими елементами є знак, текст і слово. На виставці було представлено твори з колекцій Національного художнього музею України, Арт-фонду Ігоря Воронова, галереї VOVATANYA (Харків), приватних колекцій Бориса і Тетяни Гриньових, Олександра Бланка, з родинних колекцій художників – Ірини Бахчанян, Віри Бондаренко, Ірини Олександрової-Куликової. Родзинкою виставки стала інфографіка «Генеалогія харківського авангарду» – витвір художньої уяви Марії Волчонок та Гамлета Зіньківського за участі Павла Макова, в якому автори наочно простежили шлях столітнього розвитку харківської культури за трьома основними векторами: Час, Події, Люди. Ще один «супутній» проект в аванзалі музею – «Лабораторна робота» Антона Ткаченка й Ольги Федорової було присвячено процесу підготовки виставки. Він про те, що «Місто ХА» – це не тільки куратори, художники і картини, а й саме місто, Муніципальна галерея, робота над експозицією і безліч інших елементів, які зрештою «сплавляються» в цілісний виставковий проект [22].

На виставці «КВАДРА міні-метал» у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва 30 ювелірів та емальєрів із різних куточків країни представили свій творчий доробок, створений за чотири роки. Серед них корифеї: В. Хоменко з Києва – автор ідеї організації проекту, заслужений художник С. Вольський зі Львова – викладач Львівської національної академії мистецтв, Р. Усманов – київський художник-реставратор, Штефан Пержан із Чернівців та ін. Є й нові зірки – молоді художники, котрі вже здобули визнання. Це київський художник-реставратор П. Авдєєв, відзначений дипломом конкурсу «Найкраща ювелірна краса року», М. Франко із Хмельницького, М. Зенькова – викладач Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва ім. М. Бойчука. На виставці можна було побачити не лише ювелірні прикраси, а й станкові роботи – міні-емалі, об'ємно-просторові композиції, а також твори із колекції музею, подаровані авторами. У музеї також представили «Енциклопедію художнього металу» у двох томах Р. Шмагала. Над цим виданням автор працював 20 років і зібрав унікальні матеріали. Зокрема в енциклопедії зібрано відомості про втрачені цінності, пов'язані з художнім металом, котрі в різні часи були вивезені з України, а нині частина з них належить до колекцій закордонних музеїв. Енциклопедія містить каталог майстрів сучасного ювелірного, емальєрного, ковальського і зброярського мистецтва України, який налічує понад 140 імен [23].

У Музеї історії Києва можна було побачити виставку «iFashion-Art = Інтелект – це модно». Це мультіекспозиційний проект, що поєднував

мистецтво, моду, психологію спілкування та освіту. Шлях, який мав пройти відвідувач цією виставкою – був перформансом у перформансі. Виставка поєднувала в собі живопис, фотографію, інсталяцію, хеппенінг, відео та анімацію. На ній було представлено роботи п'ятдесяти двох сучасних українських художників, а також унікальні сукні французької художниці Isagus Extroversions, що були на Венеціанській бієнале. Автор проекту – українська дизайнерка Т. Іващенко. Девіз проекту: «Через прості речі до непростих висновків» [24].

У Національному музеї Тараса Шевченка молода українська художниця Лана Кауфман представляла свою першу ретроспекцію. Виставка «Місця сили» складалася з окремих тематичних блоків, створюючи єдину композицію, до якої увійшли понад тридцять творів живопису, сповнених розмаїттям образів та сюжетів, величних красвидів, від невеличких ескізів до 2-метрових полотен. Художниця пише картини в імпресіоністичній манері, але часто експериментує й не боїться змінювати стиль. Серед робіт: декоративні полотна і композиції, виконані в техніці олійної монотипії, олійного живопису, в різноманітних змішаних техніках, з використанням різних матеріалів, як-от олія, акрил, пастель, графіт, акварель, туш. Лана Кауфман використовує чисті й відкриті кольори, вибудовуючи на полотні виразну мозаїку з відтінків. Сюжети її картин наповнені величними панорамними видами природи, містичними персонажами, загадковими, для непосвяченої людини, предметами [25].

Доволі насиченою була робота столичних художніх галерей у 2018 році. Більшість з них спеціалізується на сучасному творчому процесі. Саме в цьому сегменті вони мають широкі можливості для пошуку автора, побудови його іміджу, пропаганди його творчості, реклами і просування його творів. Звісно, у стислому огляді неможливо навіть перелічити численні виставки у столичних галереях. Тут можна згадати лише деякі, найбільш резонансні та характерні.

У Центрі сучасного мистецтва М17 було розгорнуто першу персональну виставку художниці Наталії Шишкіної. Для виставки вона вибрала роботи в стилі абстракціонізму, в змішаній техніці, живописі та графіці. Відвідувачі побачили полотна, наповнені вигнутими лініями і геометричними фігурами. Роботи Шишкіної зачаровували поєднаннями кольорів і багаточисельністю шляхом використання олії і акрилу. «Живописне полотно – це не просто „картина“. Це фактура, лінія, колір, мазок, врешті-решт запах... Приємний запах фарби! А коли це все зібрано в гармонійному поєднанні мистецького твору – такий твір має всі шанси заволодіти увагою глядача. Яскраві, локальні кольори, графічні лінії та позитивна енергетика робіт Наталії Шишкіної не залишать байдужим навіть найвибагливіших поціновувачів мистецтва», – наголошувала мистецтвознавець Анастасія Гончаренко [26].

З 16 березня по 15 квітня у Малій галереї НКММК «Мистецький арсенал» тривав проект «Алергія/Rewind» – серія виставок відеоінсталяцій, створених українськими художниками у рамках майстеркласів «Екранні презентації: новий вимір», які було ініційовано міжнародним фестивалем відео-арту та короткого фільму «Dreamcatcher». У програмах тематичних досліджень

Лабораторії сучасного мистецтва в Малій галереї «Мистецького арсеналу» відтворювали ретроспективний результат майстер-класів, з метою актуалізації спектакулярної та теоретичної платформ для аналізу, фіксування культурного ландшафту, видаляючи білі плями з історії українського медіа-арту. Інноваційність підходу до навчального та практичного процесів полягала у відсутності ментора-викладача та базувалась виключно на самоорганізації митців. Отже, це був, фактично, один з перших зразків медіа-коворкінгу, майстер-клас без майстра. Неієрархічна співпраця ставала новим трендом колективної взаємодії та взаємодопомоги, нетиповим прикладом розпаду вертикальних зв'язків у мистецтві. Серед учасників – Іван Цюпка, Соломія Савчук і Наталія Голіброда, Олександр Верещак і Маргарита Зінець, Ігор Гусєв і Вадим Бондаренко, Корній Третьяков та ін. [27].

У новому просторі Art Ukraine Gallery експонувався великий скульптурний проект, що поєднував новітні технології доповненої реальності з традиційними медіа. Проект «Більше ніж скульптура» концентрував увагу на актуальних тенденціях, ретроспективах та надбанні українських пластичних мистецтв. Організація світу, якою ми її знаємо, знаходиться у русі: з'являється все більше нематеріальних елементів, які змінюють глобальну економіку, але залишаються непомітними у сфері чуттєвого сприйняття. Тож проект проявляв сутність речей сучасного світу, викриваючи «точку відліку» через пластичні мистецтва як формалістський скелет реальності, та водночас ставив її під сумнів, розширюючи простір віртуальними елементами. Адже світ крихкий, як і найстійкіші парадигми. Організатори виставки були впевнені, що захід не тільки відкрив чимало яскравих імен, а й знаходив нові смисли та ставив нові запитання [28].

У галереї сучасного мистецтва «Триптих Арт» демонструвався проект «Сажа» львівського художника Петра Сметани. 2018 року у галереї дали шанс молодим і талановитим митцям із різних куточків України показати свої роботи. Директор «Триптих АРТу» Т. Савченко зазначила, що поставила мету показати киянам сучасні тенденції українського мистецтва живопису. Мистецтвознавець Р. Яців вважає, що П. Сметана «постійний у своїх глибинних творчих завданнях, наскільки стійкий, щоби не збитися на якісь легші та епатажніші творчі дороги. Сьогодні – це професійний митець із дивовижною здатністю з мінімалізму організувати образ із надзвичайно сильною емоційною інформацією». Петро Сметана використовував для створення полотен лаки, фарби та спеціальний порошок. На своїх полотнах митець зображає сумні пейзажі міста, зробивши акцент на забруднення середовища. В роботах переважають так звані «брудні» кольори: коричневий, чорний, сірий. Здебільшого художник малює невеликі темні будинки та високі тонкі труби, з яких іде дим. Навіть, якщо й трапляються дерева, то сірі, на яких жодного зеленого листочка. Сам художник зазначав, що «переважання похмурих тонів пов'язане із настроєм середовища міста». Він також наголошує, що досліджує «пейзаж, який змінюється під впливом людини, але зображує тільки наслідки її діяльності».

Він трансформує «у мистецький твір процес проникнення об'єктів промислового призначення в урбаністичний простір» [29].

Свої творчі пошуки львівський художник, вчений і педагог Арнольд Кучер теж представляв у галереї сучасного мистецтва «Триптих АРТ». Нині він є доцентом кафедри променевої діагностики факультету післядипломної освіти Львівського Національного медичного університету ім. Д. Галицького, кандидат медичних наук, лікар ультразвукової діагностики, а у своєму доробку має кілька персональних арт- і медіа-проектів. Його живописні роботи мають свій почерк і їх можна назвати «скануванням почуттів». Він – чи не єдиний представник вітчизняного science art'у, а свої твори митець створює на УЗД-пристрої. За словами художника І. Гулика, «Мистецтво А. Кучера, попри його модерність і технологічну складову, явно не вписується у контекст «масової культури» [30].

Деякі виставки у галереях та арт-центрах проходили 2018 р. фактично у музейному форматі. Так, в арт-центрі «Я Галерея» працювала виставка робіт Сергія Якутовича. Вона була складовою більш масштабного проекту – дослідження життя та творчості родини Якутовичів. Окрім експозиційної частини в арт-центрі «Я Галерея», паралельну версію можна було знайти на сайті спеціального медіа-проекту Yakutovych Academy. Щомісяця Yakutovych Academy презентувала новий епізод про різні аспекти мистецтва родини Якутовичів і їхнього оточення. Серед інших реалізованих проектів цього напрямку – книга про С. Якутовича «Професія: художник», яка вийшла у видавництві «Артбук» у травні 2018 року. «Якутович творив героїв, тоді як сьогодні вони застигли в зовсім іншій формі. На ідола можна дивитися з певної дистанції, тоді як героя сприймають радше через емоцію. Ідол вже затвердився, сформувався у певній подобі – так само, як і візуальний твір є завершеним; герой постає більш динамічним, невизначеним і змінним. Першого легше аналізувати, другим – надихатися. Межа, де завершується герой і починається ідол – умовна. Та ми все одно її проводимо, щоб створити уявлення про власний розвиток», – так на відкритті експозиції говорила Поліна Лиміна, куратор проекту Yakutovych Academy [31].

У галереї «ЦЕХ» можна було ознайомитися з виставкою одеського митця Євгена Петрова «Так тримати!». Художник спочатку зобразив спортсменів у акварелі, а потім за сюжетами цих малюнків зробив скульптури з глини, дерева, металу та епоксидної смоли. «Взагалі, щоб максимально передати в акварелі об'єм, треба зліпити персонаж: потім цю форму я бачу в об'ємі, і мені легше її намалювати, – зазначав Євген Петров. – Тут навпаки, і як ця «пласка» людина на акварелі виглядає ззаду, уявити складно. У художній школі в нас були такі завдання: нам давали великий настінний годинник, і ось треба було уявити механізм, який є всередині. У акварелі простіше фантазувати. На аркуші ти можеш щось додати, прибрати. А ось скульптура має бути настільки цілісною... Робити скульптуру мені набагато складніше». Він також наголосив, що хотів присвятити якусь свою виставку саме спортсменам [32].

Фантасмагоричний «маніфест» – так охарактеризували у пресі виставку київського графіка Валентина Гордійчука у галереї «Митець». На виставці, що мала назву «В. Гордійчук: народні ілюстрації», було представлено близько 30 творів художника. За словами організаторів вернісажу, в експозиції можна було побачити, як автор представляє власну рецепцію «творення України» через історичний, політичний, культурний і художній контексти. У графічних роботах В. Гордійчука відображено різні основи буття українців в історичній ретроспективі та сьогоденні, передано атмосферу сучасного часового простору крізь призму незвичного трактування та поєднання образів, суть яких розкривають висловлювання чи цитати з творів відомих українських і зарубіжних письменників [33].

Виставка Ірини Озаринської «Собаки в мистецтві» демонструвалася у Nebo Art Gallery. Експозицію проекту склали портрети собак із нових серій художниці. «Всі мої проекти – це вивчення світу, взаємодія із ним, – наголосила художниця. – Саме тому особливе натхнення для створення робіт я отримую у подорожах. Зокрема перебуваючи у Венеції, я вперше спробувала себе у ролі вуличного художника. Це дуже схоже на звичайний пленер, проте вдається поспілкуватися з величезною кількістю туристів, які виявляють неабиякий інтерес до моєї роботи. Якщо у цьому місті художник малює на вулиці, найімовірніше, це буде міський пейзаж на полотні. У моєму випадку люди, підійшовши, бачать собаку. Здивовані вони озирються, шукають „модель”. А собака не буде позувати, вона давно пішла. Так весь процес перетворюється на своєрідну гру, перформанс, який тепер не лише частина пленеру – а стиль життя». На події також буде представлено артбук «Собаки в мистецтві» від видавництва Nebo BookLab Publishing. Полотна, зібрані у книзі, – це персональне бачення домашніх улюбленців очима художників, починаючи від XVIII століття до сьогодні. Франсіско де Гойя, Едгар Дега, Люсьєн Фрейд, Девід Гокні – лише деякі з авторів, героями робіт яких ставали собаки [34].

«НЕ-СВОЄ-ЧАС-НИ /UN-TIMELY» – таку назву мав проект Віктора Сидоренка у «Карась Галереї». Вернісаж UN-TIMELY про час, який не зупиняється, та історію, яка не завершується. За словами художника, «навіть найдрібніші і на перший погляд неважливі події, що відбуваються, – визначають наше життя, адже виводять за межі, вибивають із зони комфорту, штовхаючи до нових зрушень». У проекті зображення повсякденних, звичайних дій показані через типажі своєї епохи, які перетворюються на історичні фантоми. З одного боку, зображені події – не важливі, з іншого боку – вічні. І те, й інше є ілюзією. Техніка зображення робить його схожим чи то на фреску з фактурним кракелюром, чи то на акварельний малюнок – підкреслює своєю дуальністю ілюзію позачасовості, візуалізує те, як працює час. Зображене не минуле і не майбутнє, воно поза часом. Це було чи ще буде? Так одна історична епоха, що не прийняла традиції епохи минулої, «мерехтить» крізь іншу. «Час» в проекті наче програє «вічності». Іронія в тому, що події, ніби не важливі у житті, насправді є процесами вічними, цінними та незалежними від історичних чи еволюційних подій. Автор виставки – Віктор Сидоренко є знаним

українським живописцем, автором багатьох цікавих арт-об'єктів і фотокомпозицій, педагогом, кандидатом мистецтвознавства. Він також віце-президент Національної академії мистецтв України, а 2001-го заснував і очолив Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Час, пам'ять та історія – центральні ідеї проектів митця у різних прочитаннях, створених мовою візуальних образів і конструкцій [35].

Доволі показовими були численні виставки у регіонах нашої держави.

Львівський Палац мистецтв став місцем проведення щорічного весняно-мистецького вернісажу «Весняний салон», який вже став доброю традицією для міста. А запровадили її львівська організація НСХУ спільно із Палацом мистецтв. Кожного року до заходу долучаються митці з усієї України. Жодних обмежень перед ними організатори не ставлять – ні вікових, ні територіальних, ні, що найважливіше, мистецьких. Єдине побажання від організаторів – щоб роботи давали відчуття весни, спонукали людей до позитиву та добра. Щоб представити усі роботи для експозиції відвели цілий третій поверх будівлі. Через велику кількість учасників у експозиції можна було побачити чи не всі жанри мистецтва та техніки. Крім традиційного живопису чи графіки на виставці є також батик, текстиль, шкіра, кераміка, вироби та скульптури зі скла, металу, дерева та багато іншого. Тому навіть найвибагливіший поціновувач мистецтва обов'язково знаходив те, що припадало йому до душі [36].

«Екзистенції» – так називався мистецький проект Анатолія Мельника, який можна було побачити у Львівському Палаці мистецтв. Важливою рисою художника Анатолія Мельника є риса експресіоністської, динамічної, наповненої внутрішньою напругою, ламаної і часто конфліктної кольоропластики, протистояння мас і тонів, колористичних об'єктів. Усі ці засоби вираження не є самоціллю. А найважливіше для Анатолія Мельника – знаходити своїм творам адекватне звучання багатогранності, складності, неосяжності, незбагненності пульсації буття. В нього немає елегантності, романтичної налаштованості, – як немає надмірного і ялового кокетства фарбовим місивом, різними текстурами, фактурами, рельєфними комбінаціями, такими притаманними сучасному живопису. Він начебто не дбає про те, чи вповні відповідає його творчість тим модним нинішнім тенденціям, які завойовують престижні виставкові зали й проекти. Мистецтвознавці також наголошували, що проект художника у залах Львівського палацу мистецтв вигідно відрізнявся від тих його попередніх проектів, головною темою яких була тема т.зв. «мамайчуків», де, можливо, певна карикатурність «розфарбованих» образів дещо суперечила образності і де формо-пластичний «скоропис» не був позбавлений запитань. Досвідчений Анатолій Мельник став мовби досвідченішим, а його образне русло – глибшим. Домінували на виставці дві характерні Мельникові теми – динамічно-образний пейзаж та динамічно-образні людські характери й типи [37].

Проект художника Романа Мініна «Свій/Чужий» було розгорнуто у львівській галереї «Дзига». Експозицію було представлено у жанрі сучасного монументально-декоративного мистецтва. Головною темою робіт Романа

Мініна є шахтар, Донбас та інтерпретація цього персонажа та його середовища. На виставці можна було побачити твори з доповненою реальністю і макет «Храму Майнінга» з можливістю відвідати його віртуально. «Головне в моїй роботі – лаконічність, – наголошує художник. – Тільки найяскравіші і перебільшені риси мають право бути втіленими в образі. Нічого зайвого. Це ключове правило. Образ мого героя – це квінтесенція відомого персонажа фільму «Чужі» і образу шахтаря з моїх картин. Я поєднав ці два образи в один і народився новий персонаж, більш актуальний сьогодні в Україні. Це схоже на науковий експеримент із мутаціями менталітету суспільства. Алегоричний образ, породжений часом. Протягом останніх років триває процес поділу суспільства на своїх і чужих. Розробляється система маркерів, щоб зрозуміти, хто є хто. Я пропоную свій результат візуалізації актуального образу» [38].

Тернопільська художниця Олеся Гудима представляла персональну виставку живопису «Українська душа» в Обласному художньому музеї. Це своєрідний підсумок творчої діяльності мисткині, адже її остання персональна виставка в Тернополі відбулася 8 років тому. 43 полотна сюжетно поєднали три художні цикли і три етапи її мистецького життя: «Українська Мадонна», «Ангели миру для України» та «Квіти». Роботи О. Гудими є у приватних колекціях шанувальників мистецтва в Україні й за кордоном. Її полотна «Наречена», «Разом», «Сіло сонце», «Той єдиний» зображено на поштових марках у серії «Сила кохання». Для живопису художниці характерна експресивна манера письма з ефектною фактурою полотна, де багатий колорит поєднується з узагальненням і декоративністю. Інтуїтивний живопис художниці містить риси символізму, абстракціонізму, імпресіонізму. Всі картини емоційні, з характерними образами, виконані швидким пензлем [39].

«Якби не Василі – не було б дітей у селі» – жартома кажуть на Закарпатті. А Василі-художники, підкреслюючи свою вагу у мистецькому житті краю, презентували в атріумі Закарпатської ОДА спільну виставку з символічною назвою «Щедрі люди Василі», на якій було представлено понад 40 творчих робіт живопису, скульптури та різьби по дереву. Власний творчий доробок представили знані митці – носії цього чи не найпопулярнішого на Закарпатті імені – народні художники України Василь Скакандій і Василь Сваявчик, Шевченківський лауреат скульптор Василь Сідак, майстри пензля і різця Василь Сочка, Василь Вовчок, Василь Роман, Василь Чурей, Василь Бобіта, Василь Дуб і Василь Олашин (молодший) та ін. Щоб Різдвяні свята на Закарпатті не зводилися лише до коляд та винних фестивалів, Голова обласної організації НСХ України Борис Кузьма запропонував колегам по творчому цеху зорганізувати це мистецьке дійство. І вони оперативно відгукнулися та відібрали для цієї знакової виставки свої роботи. Попри експромтність, виставка є дуже цікавою і відображає увесь спектр художнього мистецтва. А художник Василь Вовчок наголошує, що наміри започаткувати таку виставку були давно, але у попередні роки новорічно-різдвяні свята надто розслабляли митців. Цьогоріч ідею Бориса Кузьми підтримали активно і, сконцентрувавши

свої зусилля, буквально за тиждень підготували насичений і оригінальний вернісаж [40].

У Закарпатському обласному художньому музеї ім. Й. Бокшая експонувалася персональна ретроспектива творів І. Манайла. На виставці було представлено понад 70 його творів різних періодів, серед яких і «Натюрморт» 1961 року, експонований на першій для художника виставці трьох митців, та останні роботи, написані у 2010 році. Добірку склали як живописні, так і графічні полотна. Виконані вони різною технікою: це олійний живопис, живопис акрилом, темперою, гуашшю, змішаною технікою із використанням рельєфних паст, графічні техніки – літографія, вугілля, олівець – акварель та інші. Є роботи, написані на незвичних матеріалах: залізна решітка, пінополістирол або виконані з використанням незвичних декоративних елементів: гнучого дроту, тканини. Всі представлені на виставці картини, – із приватних колекцій. Більшість робіт було уперше презентовано широкій громадськості [41].

У галереї «Арт-кафедра» у Луцьку було організовано виставку Петра Малишка, який творить у царинах живопису, металевої скульптури та графіки уже понад півстоліття. Для художника, який сформувався у 1960-ті, за часів «відлиги», характерною ознакою є безкомпромісність – весь свій творчий шлях він присвятив абстракції з елементами фігуративу, уникаючи будь-якого підпорядкування офіційним мистецьким структурам радянських часів, не прагнучи комерційного успіху. Вражає відкритість художника до найактуальних тем сучасності – він визнає не тільки офіційну версію історії, а й ту правду, яка завжди відкривається небайдужим. Гранична відкритість свідомості Петра Малишка до болісних втрат, його схвильованість та відчуття людської беззахисності стають пронизливою нотою багатьох картин. Навіть не читаючи назви, глядач підсвідомо відчує тут і Голодомор, і чорнобильський вибух. Постійний розвиток та еволюція людства також є найцікавішими темами для художника: аналізуючи сучасність, митець проводить паралелі з минулим, що примушує його звернутися до історії України. На виставці можна було побачити й графіку, що досить лаконічно втілює авторські ідеї, й скульптуру, в якій мистецтвознавці побачили переосмислення форми жіночої краси. Куратор виставки З. Навроцька зазначила: «Митець означений силою магнетичного притягання, в нього відсутні порожні неосмислені фрази, дешевий пафос чи банальне загравання з глядачем... Як справжній філософ і поет-гуманіст, він не просто фіксує у своєму мистецтві події драматичного минулого – болісні втрати й гіркі розчарування свого народу – а намагається візуалізувати турбулентні потоки, що пульсують у національній свідомості сьогодні». Митець має десятки відзнак міжнародних виставок, кілька спеціальних призов, він учасник понад 150 мистецьких проєктів в Україні та за кордоном, його гравюри виставлялися у Washington Printmaking Art Museum. Протягом багатьох років художник брав участь у міжнародних конгресах, зокрема й у Кембриджі та Пекіні [42].

Експозицію з найкращих 80 живописних полотен учасників II Міжнародного пленеру «Кращий художник», який у червні 2018 року проходив у Вінниці, виставляли у вінницькій галереї «Арт-шик». Чільне місце в ній зайняли роботи переможця конкурсу – харківського художника В. Шматька. Також кожен учасник презентував по 3–5 робіт. Вони відображають і затишну Вінницю, і живописні куточки області, де вдалося побувати учасникам за підтримки обласної влади. Хоча усі конкурси – це умовність, бо переможцями стали всі учасники, щоправда, у різних номінаціях. Але саме такі конкурсні пленери сприяють розвитку мистецтва, – впевнений ініціатор міжнародного пленеру «Кращий художник» Володимир Козюк. – Це був абсолютно новий проект, нічого подібного в Україні й світі не було. У Вінниці ми змогли показати приклад гідного ставлення до художників». Окрім виставки, відвідувачам презентували фотокаталог, який містить репродукції написаних під час пленеру робіт [43].

П'ятнадцять живописних робіт із зображенням стародавніх і колоритних дверей Вінниці, Києва, Одеси та Львова представляла молода вінницька художниця Марина Карпенко. Оригінальна виставка «Кожен знайде у свої...» працювала у вінницькому культурному центрі «Галерея XXI». Свою персональну виставку Марина називає своєрідним підсумком проекту «Вулицями України». Близько року, подорожуючи українськими містами, вона фотографувала цікаві елементи декору, стародавні вікна та двері. Тепер вирішила відтворити частину фотоархіву у живописі та презентувати громадськості. «Чому саме двері? У них я бачу таємний зміст, філософію і вважаю, що на полотнах кожен відкриє для себе глибину емоції, знайде нові смисли, – зазначає художниця. – Виставка має на меті донести до людей, що в нашій країні немає меж для споглядань. Якщо ти хочеш дивитися, відкривай широко очі, йди і роби це, поки є на що дивитися і чим зачаровуватися. Україна має багату архітектурну спадщину, але вона не помічена, не оцінена належним чином. Її треба оберігати, любити, підтримувати і гордитися тим, що ми маємо» [44].

Традиційний конкурс і підсумкова виставка напередодні дня народження видатної художниці Зінаїди Серебрякової експонувалася в Харкові в галереї «Мистецтво Слобожанщини». Тут було представлено найкращі зразки живопису, графіки та скульптури сучасних художників за підсумками конкурсу ім. Зінаїди Серебрякової. 2018 року темою конкурсу й виставки було обрано «Портрет сім'ї художника в інтер'єрі». У галереї представляли графічні, живописні та скульптурні роботи, виконані в різних стилістичних манерах, у різні роки, з різними авторськими інтенціями, але об'єднані симпатією до зображуваних персонажів. Роботи створили художники не тільки з Харкова та області, а й зі Львова, Сєверодонецька, Дніпра, Чорноморська, Закарпатської області. Крім конкурсних робіт, на виставці було представлено твори із приватних зібрань [45].

У Національному архітектурно-історичному заповіднику «Чернігів стародавній» було розгорнуто персональну виставку історично-сакрального та філософсько-академічного живопису «Сучасна „Повість временних літ” у

живописі Андрія Коваленка». Виставка вперше експонувалася в Чернігові. А. Коваленко – архітектор, художник, музикант, учасник численних художніх виставок. Твори художника знаходяться в музеях, храмах і приватних колекціях України та Європи. У пресі наголошували, що різножанровість картин ще донедавна мало кому відомого художника-самородка Андрія Коваленка вражає. В експозиції було 26 художніх полотен філософської, академічної, сакральної та історичної тематики. Тисячолітня історія України у вигляді алегоричного колеса часу, що котиться від давнини до сучасності, від діб скіфської та трипільської культур крізь хрещення Київської Русі до Майдану постає перед глядачами на полотні «Коловрат». Митець вважає його головною працею свого життя, називає сучасною «Повістю временних літ». На полотні також відображено козацький період, часи в складі Російської імперії, революція і радянська доба аж до проголошення незалежності у 1991 році. Але автор вважає цю роботу не завершеною, оскільки боротьба за свободу триває. «Коловорот – древній символ вічності життя, зв'язку із Всесвітом, – пояснює Андрій Коваленко. – Чорне сонце означає наступність поколінь. У нижньому правому кутку картини я намалював карту України, де столиця, Крим та тимчасово окупована частина Донбасу окроплені кров'ю патріотів. Центральну частину написав ще у 1995 році – до 400-річчя від дня народження гетьмана Богдана Хмельницького. «Коловрат» – це гімн Україні й молитва за її долю». Одне з найцікавіших філософських полотен на виставці – «Дерево життя»: його коріння означає наше минуле, стовбур – сучасність, а гілки та плоди – майбутнє. Картини Андрія Коваленка буквально «розлітаються» по приватних колекціях, їх беруть на різноманітні виставки. Чимало ікон, написаних митцем, здобули схвалення церкви і знаходяться у храмах. «Він пройшов чималий життєвий і творчий шлях від школяра-музиканта до студента-інженера-проектувальника, від архітектора-будівельника-дизайнера до художника», – зазначив директор Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» Юрій Соболев. Та підкреслив, що Андрій Коваленко – багатогранна творча особистість [46].

У Сєверодонецьку, у світлиці Луганського обласного центру народної творчості проходила виставка сучасного патріотичного плаката «Україна в серці», приурочена до Дня Гідності та Свободи. В експозиції було представлено 20 плакатів художника, захисника України, колишнього військового 92-ї окремої механізованої бригади ЗСУ Ю. Неросліка. Пластика плаката завжди багатогранна та конкретна одночасно. Роботи Ю. Неросліка присвячено силі духу, патріотизму та міцності українського народу. У них передано прагнення до миру та єдності [47].

У Черкаському обласному художньому музеї експонувалася традиційна виставка сучасного мистецтва «Антракти». Історія проекту розпочалася ще у 2006 році у Черкаському обласному краєзнавчому музеї за участі лише шести художників. За дванадцять років існування проекту змінилися і кількісні, і якісні його складові. Сьогодні він перемістився у мистецьке середовище Черкаського обласного художнього музею. У 2018 році у проекті уже брало

участь понад шістдесят творчих особистостей: професійні художники, студенти, школярі та діти, вікова категорія від 3-х до 70-ти років. Широка і географія учасників – від Німеччини до Японії. Було представлено різноманітну, яскраву палітру сучасного мистецтва: живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво, фотографія та інсталяція.

Ініціатор та незмінний керівник проекту – український художник Володимир Яковець «знову збурих тишу у Черкасах: привертав, зіштовхував, спонукав. Його команда крізь пошуки, експерименти та необмежену творчість декларувала креатив, свободу, провокацію. Спільними діями, новаторством та майстерністю художники збагатили сучасне національне мистецтво» [48].

У Полтавському художньому музеї (галереї мистецтв) ім. М. Ярошенка презентували виставку «Образ матері в українському живописі». Експозицію, присвячену Міжнародному дню матері, який у більшості країн світу відзначається у другу неділю травня, було створено на основі фондової колекції музею. На виставці також знайшли своє місце твори сучасних художників – Сергія Гнойового, Юрія Самойленка, Миколи Сіробаби – яким притаманна глибока змістовність, художнє трактування народних традицій, роздуми над доленосними подіями історії, душевні переживання та складна система символів. Виставка мала камерний характер, на ній було представлено всього 10 творів, проте кожен вартий уваги [49].

В Одесі в галереї Invogue # ART експонувалася виставка Олександра Ройтбурда «Метафізика міфу». Новий живописний цикл Олександра Ройтбурда пропонував незвичайний варіант протесту проти перетворення міста в «припортове смт одесочка». Художник представляв погляд на модус урбаністичного позитиву як системи перекомбінованих архітектурних декорацій. Візуальні метафори Ройтбурда не належать до жанру фантазій на тему курортного міста, яке повільно йде під воду. Щоб деконструювати радянську міфологему не за допомогою пафосного перейменування, а з використанням європейського лексикону епохи юності модернізму, – потрібна сміливість. Тільки не в сенсі грайливої цитатності: створюючи новий міф, важливо бути серйозним. Зокрема й тому, що потрібні чималі зусилля для склеювання залишків міста, де все ще можливо прорватися до метафор чудесного перетворення через дроти комунікацій, засклені балкони і засилля авто [50].

Персональну виставку живописних робіт Сергія Шаповалова «Чарівні барви моєї Батьківщини» можна було побачити у Кропивницькому, у залах обласного художнього музею. Експозицію розгорнули з нагоди 75-річчя від дня народження майстра. Тут експонувалося 27 полотен, виконаних у техніці пастозного живопису, що є своєрідною візитівкою митця. Зокрема емоційно-яскраві натюрморти: «Свято відчуттів» (2002), «На столі» (2007), «Квіти на червоному тлі» (2009), «Акценти весни» (2011), «Півники на червоному» (2011), «Проліски. Рання весна» (2012), «Золото осені» (2013), «Півонії на синьому» (2014), «Блакитний передзвін» (2015), «Чарівні квіти» (2017), «Бузок білий» (2018), «Пасхальний натюрморт» (2018), «Світлий травень» (2018). А ще –

архітектурні й ліричні пейзажі: «Будується храм» (2014), «Біля музею» (2014) та інші. На виставці також знайшли своє місце альбоми та каталоги, журнали, світлини з приватного архіву художника та альбом фотографій від фотохудожника Василя Гриба. За словами самого художника, він – експресіоніст; а його кредо – рух, вихор енергії, полум'я фарб [51].

«Мистецтво після Великого Вибуху» – таку назву мала виставка молодого художника Євгена Фоменка у Запоріжжі. Він – представник контемпорарі арту, який пише картини, застосовуючи технологію класичного живопису. Виставка складалася з декількох десятків картин. Як і більшість сучасних художників, автор залишає глядачам можливість вдумуватися і трактувати все по-своєму. Ця експозиція позиціонувалася як приклад сучасного мистецтва, але раніше автор присвячував свою творчість соціальним темам.

«Раніше, в складі арт-групи «Жетон», вся наша творчість була сфокусована на соціальних проблемах, і нам часто говорили, що наші картини занадто «невеселі», що потрібно перемикнути. Можна сказати, що ця виставка якраз більш райдужна», – підкреслив Євген Фоменко. Також, пояснюючи задум виставки, художник зазначав: «В теорії перша речовина – ефір, з якого утворилося все навколишнє, від елементів до планет. Про це розмірковували ще Платон і Аристотель. Існує думка, що художники та інші творчі люди черпають натхнення, отримують ідеї якраз із ефіру. Саме такому мистецтву і присвячено цю виставку. Загалом можу сказати, що вона про те, що надихає людей» [52].

В стінах арт-простору «Кімната» дніпровської галереї «Артсвіт» показували мультимедійну інсталяцію Микити Лиськова – Energy OFF. Дочірня галерея «Кімната» розташувалася на другому поверсі арт-галереї «Артсвіт». Її було створено як проект-простір для виставок, перформансів та інших творчих втілень молодих художників і початківців. Микита Лиськов активно працює над створенням авторської анімації протягом 10 років, відомий своїми перемогами на великих фестивалях («Де кіно», «Циклоп», «Крок»), колабораціями з музикантами (DZ'OB, Дельфін), так що абсолютно не вписувався в початковий концепт проекту. Ірина Полікарчук, директор галереї, пояснила вибір цього простору камерністю проекту. Маленька і майже порожня кімнатка спонукала до близького спілкування та взаємодії з інсталяцією. Якщо відвідувач давно хотів, але боявся доторкнутися до концептуального мистецтва, то ця виставка мала змогу стати першим кроком до прийняття цього мистецького напрямку. На екрані старого радянського телевізора відеоряд Микити взаємодівав з цифровими шумами. Лінії зникали, розривалися, деформувалися і знову зливалися воедино. На телевізорі лежала ажурна серветка, а на ній стояла ваза з цукерками. Проти екрана – старий килим, на ньому – пуф. Химерні та непередбачувані звуки абстрактної композиції, яка є невіддільною частиною інсталяції, розповзалися за межі «Кімнати», по всіх куточках галереї. Energy (Off) – назва музичного твору Bryan'a Eubanks'a і Jason'a Kahn'a, яке надихнуло Микиту на цю інсталяцію. Складалося враження повної фікції та неправдоподібності того, що відбувається. На тлі білих стін

атрибути радянського минулого – абсолютно відірвані. Циклічні зображення та музика створювали ефект повного розфокусування зору, уваги та зупинки внутрішнього діалогу. Раніше Микита Лиськов працював в основному з сюжетною анімацією, і Energy OFF – це його перший абстрактний експеримент. Абстрактне мистецтво не обмежує ні художника, ні глядача. Така свобода лякає, дивує і злить. Таке мистецтво не вимагає глибоких і громіздких фонових знань, і дозволяє до себе доторкнутися будь-якому, навіть зовсім недосвідченому глядачеві. А зараз мистецтво не вимагає від вас схвалення [53].

Звісно, в одному стислому огляді неможливо навіть перелічити усі численні художні виставки, які експонувалися протягом року в Україні. Та, підсумовуючи, можна зазначити, що виставкова діяльність успішно розвивалася на теренах нашої держави, позитивно впливаючи на сучасний творчий процес. Художні виставки стали чутливим барометром різних напрямів у образотворчому мистецтві. Що ж до тенденцій, то шанувальники класичного напрямку в сучасному мистецтві мали змогу відвідати численні групові та персональні, великі та камерні експозиції, на яких митці представляли гідні роботи у традиційних жанрах. І велика кількість відвідувачів цих заходів засвідчила, що класичний напрям у мистецтві залишається потрібним та актуальним.

Що ж до шанувальників авангардного мистецтва, то й вони мали змогу знайти серед численних виставкових проєктів саме ті, що відповідають їхнім уподобанням. Також вони констатували, що музеї і галереї поволи впускають сучасні авангардні мистецькі явища у свій простір. Зрештою, в українських академіях мистецтв відкрилися кафедри, які досліджують сучасне мистецтво, а це однозначно свідчить про позитивні зміни, які можуть мати успіх [1].

Важливою у 2018 році була й активна громадянська позиція майстрів пензля, їхня благодійна діяльність з підтримки військових, які захищають нашу державу від агресора [6].

Тож вітчизняні виставкові майданчики стали тим мистецьким простором, в рамках якого виникали та реалізовувалися нові мистецькі ідеї. А численні виставки показали певний зріз сучасного образотворчого мистецтва та залишили глядачу місце для власної внутрішньої роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Щумська Я. Перформанс тут і тепер / Щумська Я. // // Образотвор. мистец. – 2018. – № 4. – С. 78.
2. Вітання Міністра культури України з Днем художника [Електронний ресурс] / Інформація. – Текст. дані. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245423277&cat_id=244913751.
3. Пожогин Н. «Мальовнича Україна» – в Мариуполі! [Електронний ресурс] / Николай Пожогин. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://ilich.in.ua/news/view/malovnichya-ukrainav-mariupole>.
4. У Мариуполі відкрилася Всеукраїнська виставка «Мальовнича Україна» [Електронний ресурс] / Інформація. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mariupolrada.gov.ua/news/u-mariupoli-vidkrilasja-vseukrainska-vistavka-%C2%ABmalovnichya-ukraina%C2%BB>.
5. Волощук І. Нас очікують цікаві події / Волощук І. // Образотвор. мистец. – 2018. – № 2. – С. 86–87.
6. Пилипенко Г.-Г. Сучасність зустрілася з ретроспективою / Пилипенко Г.-Г. // Уряд. кур'єр. – 2018. – 27 жовт.
7. Овчаренко Е. Традиції і новаторство Спілки художників [Електронний ресурс] Едуард Овчаренко. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://i-ua.tv/index.php?newsid=14499>.
8. Пароваткіна Г. Незнайомки / Пароваткіна Г. // День. – 2018. – 23 берез.
9. Мистецтво і березень: топ-8 найяскравіших виставок у Києві / Інф. // Вечірній Київ. – 2018. – 10 берез.
10. Фещенко Є. Кольори правди / Фещенко Є. // Україна молода. – 2018. – 30 січ.
11. Пароваткіна Г. Традиціоналісти і новатори / Пароваткіна Г. // День. – 2018. – 21 черв.
12. Пароваткіна Г. Пейзаж без політики / Пароваткіна Г. // День. – 2018. – 5 січ.
13. Революціймо: масштабна виставка Нідерландів та України в Мистецькому арсеналі / Інформація // Вечірній Київ. – 2018. – 22 листоп.
14. Артюшенко В. У Мистецькому арсеналі відкрилася міжнародна виставка «Революціймо» / Артюшенко В. // Дзеркало тижня. Україна. – 2018. – 22 листоп. – С. 15.
15. Семенік О. Підсумки року: малі кроки [Електронний ресурс] Оксана Семенік. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/pidsumky-roku-2018.html/>
16. Антоненко А. Творчі барикади / Антоненко А. // День. – 2018. – 27 лют.
17. 20 просторів у PinchukArtCentre / Інф. // Дзеркало тижня. – 2018. – 26 січ. – С. 15.

18. Шевченко В. «Вивільнити енергію форми з каменю» / Шевченко В. // День. – 2018. – 10 жовт.
19. В Укрінформі відкрили виставку малюнків Романа Сущенка, зроблених у російській неволі / Інформація // Дзеркало тижня. Україна. – 2018. – 9 жовт.
20. На Майдані відкриють безкоштовну виставку картин про Революцію Гідності / Інформація // Вечірній Київ. – 2018. – 30 січ.
21. Самченко В. У «Київській картинній галереї» відкрилася персональна виставка Влади Ралко / Самченко В. // Україна молода. – 2018. – 6 берез.
22. Виставка «Місто ХА» / Інформація // <http://namu.kiev.ua/ua/exhibitions/archive/view.html&eid=272>
23. Марченко М. Рукотворна краса / Марченко М. // День. – 2018. – 30 листоп.
24. Артюшенко В. У Києві відкрилася виставка «iFashion – Art = Інтелект – це модно» / Артюшенко В. // Дзеркало тижня. – 2018. – 28 берез.
25. Антоненко А. Мандрівки на полотні / Антоненко А. // День. – 2018. – 27 верес.
26. Відкриється персональна виставка Наталії Шишкіної / Інформація // Газета по-українськи. – 2018. – 25 січ.
27. «АЛЕРГІЯ/REWIND» [Електронний ресурс] / Інформація. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://i-pro.kiev.ua/content/alergiya-rewind>.
28. Артюшенко В. У новому просторі Art Ukraine Gallery відкрився масштабний проект «Більше ніж скульптура» / Артюшенко В. // Дзеркало тижня. – 2018. – 8 берез. – С. 16.
29. Тимошенко К. Урбаністичні пейзажі / Тимошенко К. // День. – 2018. – 13 лют.
30. Антоненко А. Життя у... кубі / Антоненко А. // День.–2018.–18 верес.
31. У Києві покажуть виставку робіт Сергія Якутовича / Інформація // День. – 2018. – 7 серп.
32. Прокопенко М. Гол у ворота часу / Прокопенко М. // День. – 2018. – 18 груд.
33. Антоненко А. Фантасмагоричний «маніфест» / Антоненко А. // День. – 2018. – 8 лист.
34. «У дитинстві вкрала собаку. Тепер боюсь, що вкрадуть мою» – відкриється виставка «Собаки в мистецтві» / Інформація // Газета по-українськи. –2018. – 7 лют.
35. Антоненко А. Не зупинятися! / Антоненко А. // День. – 2018. – 31 жовт.
36. Паламарчук П. Сотні мистецьких робіт презентували на «Весняному салоні» у Львові / Паламарчук П. // День. – 2018. – 16 берез.

37. Медвідь Л. «Екзистенції» / Медвідь Л. // День. – 2018. – 4 трав.
38. Паламарчук П. «Алегоричний образ, породжений часом» // День. – 2018. – 3 лип.
39. Шот М. Квіти української душі / Шот М. // Уряд. кур'єр. – 2018. – 3 лип.
40. Ільницький В. В Ужгороді відкрили мистецький вернісаж «Щедрі люди Василі» / Ільницький В. // День. – 2018. – 13 січ.
41. Фазекаш Д. «Суб'єктивна реальність» Івана Манайла / Фазекаш Д. // День. – 2018. – 18 січ.
42. Шапіро О. Турбулентні потоки: у Луцьку проходить виставка художника Петра Малишка / Шапіро О. // Україна молода. – 2018. – 12 черв.
43. Шуткевич О. У Вінниці представили 80 живописних картин про місто / Шуткевич О. // День. – 2018. – 13 верес.
44. Шуткевич О. Вінницька художниця презентувала серію картин із зображенням старовинних дверей / Шуткевич О. // День. – 2018. – 1 листоп.
45. Галаур В. Портрет сім'ї художника в інтер'єрі / Галаур В. // Уряд. кур'єр. – 2018. – 1 груд.
46. Назаренко В. Історія на полотні / Назаренко В. // Сіль. вісті. – 2018. – 16 січ.
47. Міщенко І. У Сєверодонецьку відкрилася виставка сучасного патріотичного плаката / Міщенко І. // Уряд. кур'єр. – 2018. – 22 листоп.
48. XV виставка сучасного мистецтва «Антракти» триває у Черкасах [Електронний ресурс] / Інформація. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://prostir.museum/ua/post/40644>
49. Бочарова С. У Полтавському музеї презентували виставку «Образ матері в українському живописі» [Електронний ресурс] / Світлана Бочарова. – Текст. дані. – Режим доступу: // <http://prostir.museum/ua/post/40722>.
50. В Одесі відкриється виставка Олександра Ройтбурда «Метафізика міфу» [Електронний ресурс] / Інформація. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://artukraine.com.ua/n/v-odesi-vidkriyetsya-vistavka-oleksandra-roytburda-metafizika-mifu/>.
51. Степанок О. Його кредо – рух / Степанок О. // Голос України. – 2018. – 23 черв.
52. Терещенко Є. У Запоріжжі відкрилася виставка «Мистецтво після Великого Вибуху» / Терещенко Є. // День. – 2018. – 2 лип.
53. Головченко Г. Можна все! / Головченко Г. // День. – 2018. – 30 листоп.

Матеріал підготував

Бурнашов І.Ю., завідувач відділу наукового аналізу і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,68. Б/т. Зам. 37. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12